

Platon o muzični vzgoji

✍ Silvo Šinkovec

V Državi Platon (prev. Košar, 1976) razmišlja, kakšno državo si želi in kdo jo lahko ustvarja.

Država ne nastane sama, dobra država nastane iz razmisleka, kako želimo živeti skupaj. Platon v Državi razmišlja tudi o vzgoji in vlogi umetnosti v vzgoji, o literaturi in glasbi. Ker je bil letošnji poletni kongres SIESC-a z naslovom Umetnost, duhovnost in vzgoja namenjen razmisleku o vzgoji mladih, ko odkrivajo duha preko umetnosti, se nam je zdelo zanimivo, da spomnimo na Platonovo razmišljanje o tej temi.

Vzgoja duše pred vzgojo telesa

Platon postavi cilj tistega, ki brani državo: »Branilec države mora po naravi gojiti ljubezen do spoznanja in biti pogumen, hiter in močan.« Da bo takšen, pa ga je treba vzgajati in izobraževati. Vzgojo sestavljata »za telo gimnastika, za dušo muzična umetnost«¹ (Platon, 1976: 90). Za cilj je potrebna vzgojna pot in Platon pravi, da ne bo ustvarjal neke nove vzgoje, ampak bo uporabil tisto, »ki je že v pradednini v rabi, za telo je gimnastika, za dušo muzična umetnost.« (prav tam) Platon še trdi, da je muzična umetnost pred gimnastiko, vzgoja duše pred vzgojo telesa. Muzično izobraženi učitelji in učenci morajo spoznati »temeljne oblike preudarnosti, hrabrosti, prostodušnosti, plemenitosti ter vseh njihovih sestra

in nasprotij v življenju, ki nas obdaja ...« (n. d.: 119) Platon še opozori, da je notranja skladnost povezana z zunanjo skladnostjo: »In če sta pri nekom združeni lepota in plemenitost duše ter njej ustrezna in z njo skladna vnanja podoba, obe z istimi temeljnimi potezami, potem je to pač najlepši pogled za vsakogar, ki lahko to vidi.« Zato je »najlepše vsekakor tudi najbolj vredno ljubezni.« (prav tam) Vsa vzgoja pelje do skladnosti in harmonije, do ljubezni do lepega: »Vse muzično

Platon trdi, da je »začetek pri vsaki stvari najpomembnejši, zlasti če gre za mlado in nežno bitje. Kajti v tem času mu je moč vtisniti in izoblikovati tak značaj, kakršnega želimo, da bi imelo.« (prav tam) Ker je vzgoja ciljno zasnovana, je treba biti pri pripovedovanju zgodb previden in izbirčen: »Ne moremo brezbrizno dopuščati, da bi otroci poslušali katerekoli pravljice katerihkoli pisateljev in se v dušah navzemali nazorov, ki zdaleč ne ustrezajo tistim, ki naj bi jih imeli

se mora namreč končati v ljubezni do lepega.« (n. d.: 120)

Zgodbe

»K muzični vzgoji« sodijo tudi pripovedi, pravljice. Pravljice so sicer res izmišljene, toda »imajo resnično jedro« (n. d.: 91). Pravljice in zgodbe posredujejo sporočilo.

Kot danes nevroznanstveniki trdijo, da je pomembna doba poučevanja, da so za vzgojo pomembni posebni časi in da jih ne gre zamuditi, tudi

po našem mnenju, ko bodo odrasli.« (prav tam) Otrokom je treba ponuditi najboljše, ne vse: »Zato je treba najprej paziti na pisce pravljic; njihove dobre stvaritve je treba sprejeti, slabe izločiti. Izbrane pravljice naj potem pestunje in matere pripovedujejo otrokom in tako s pripovedovanjem njihove duše bolj oblikujejo kot z rokami njihova telesa. Pravljice, ki jih trenutno pripovedujejo, bi bilo treba nasploh izločiti.« (prav tam)² To danes delajo pisci kurikula in ločujejo dobre od slabih pravljic, dobre od

slabih zgodb, ene vključijo v predmetnik, druge izločajo.

Platon na primer opozarja, da je otroke treba vzgajati za pošteno in spoštljivo vedenje ter ne dovoliti, da si prevzamejo agresivno vedenje kot nekaj normalnega: »Še posebej ne smemo mlademu človeku izjavljati, da ne počenja nič nenavadnega, če komu prizadene še tako hudo krivico ali če celo najhuje kaznuje lastnega očeta, ki ga je žalil, češ: saj dela samo to, kar so delali prvi in največji med bogovi.« (n. d.: 92) Vzgoja za nenasilje se prične s pripovedovanjem zgodb in vedenje, ki ga otroci vidijo pri herojih pripovedi, postane vir učenja zanje, zato je pomembno, kako so predstavljene vojne in boji v zgodbah: »Če hočemo namreč čuvarje prepričati, da noben državljani nikoli ni bil sožalovanu sovražnik in da

je to tudi v nasprotju z ustaljenimi navadami, potem morajo starci in starke zgodbe v tem smislu pripovedovati otrokom že od mladega. Podobno morajo pozneje zanje, ko odrastejo, pisati tudi pesniki.« (prav tam) Ker gre za prvo obdobje življenja, ko mlad človek še »ne more presoditi, kaj je prispodoba in kaj ne,« in »navadno ostane neizbrisno in nespremenjeno vse, kar v teh letih sprejme v svoji predstavi svet,« ... »zato je treba skrbno paziti na to, da so zgodbe, ki jih otroci prve slišijo, kar najbolj vzgojne in dostojne.« (n. d.: 93) Platon zavzame stališče: »Zategadelj je treba končati s takimi pripovedmi, ki olajšujejo naši mladini pot k slabemu.« (n. d.: 107)

Pesem in petje

Ko zaključimo razpravo o zgodbah, se Platon loti razprave o petju in pesmih. »Vsaka pesem je sestavljena iz treh delov: besed, harmonije in ritma.« (n. d.: 115) Pomenljivo je, da Platon izvor lepe pesmi vidi v dobrem in plemeniti

tem značaju: »Torej izhaja dobra vsebina in lepa melodija, plemenito vedenje in dober ritem iz 'dobre čudi', vsekakor ne iz tiste, ki jo olepšujoče uporabljamo za nespametnost, temveč iz

kakor v naravi, najbolje spozna tisti, ki je v glasbi pravilno vzgojen, in ker – iz upravičene nevolje nad njimi – z veseljem hvali lepo, sprejme to v svojo dušo in se s tem hrani ter tako postane

Foto: Alenka Veber

tiste duševne naravnosti, ki se kaže v resnično dobrem in lepem značaju.« (n. d.: 118) Zato je pomembno, kakšni so mladinski umetniki, tudi nabor pesmi, zgodb in umetnikov je stvar strokovnih služb. Kaj naj iščejo? »Poisitati si moramo takšne umetnike, ki lahko iz narave svoje duše sledijo vsemu v bistvu lepemu in plemenitemu, da bo naša mladina živela v zdravem ozračju in bo deležna ugodnih vplivov lepih umetniških del, kjer koli se bodo dotaknila njenih ušes in oči, ji kakor sapa prinašala zdravja iz zdrave okolice in ji od mladih nog zbujala čut za posnemanje lepe besede, za ljubezen do nje in za soglasnost z njo ... To bi bila zdaleč najlepša vzgoja.« (prav tam)

Zakaj je glasba tako pomembna za vzgojo? »Pri njej namreč prodreta najgloblje v dušo ritem in harmonija, jo najmočnejše prevzameta in naučita človeka plemenitega vedenja: tako postane plemenit vsakdo, ki je pravilno vzgojen, kakor velja nasprotno za vsakogar, ki ni tako vzgojen. In nadalje: ker napake in slabosti pri umetnini,

lep in blag, nujno vse grdo graja in sovraži že od zgodnje mladosti dalje, še preden lahko razume vzrok za to. Ko se mu zbudi razum, ga z veseljem pozdravi in zaradi notranje sorodnosti najbolje spozna tisti, ki je tako vzgojen.« (n. d.: 119) Glasba oblikuje čut za lepo, preden človek dojema z razumom. Ko se prebudi razum, sprejme vse, kar je duši že znano in domače ter loči od tistega, kar ni lepo. ■

Vir

Platon (1976): *Država*. Ljubljana: Državna založba Slovenije. Prevedel Jože Košar.

Opombe

1. Grško besedo 'musike' je težko ustrezno prevesti, z njo je namreč mišljena celostna duhovna vzgoja (izobrazba), torej poleg glasbene tudi literarna. (Opomba prevajalca, str. 369).
2. »Umetniki v 'najboljšem polisu' niso nezaželeni, ker bi razkrivali določeno podobo sveta, ki se ne bi ujemala z vladajočo 'ideologijo', ampak je Sokratov spor z njimi vzgojne narave.« (Gorazd Kocjančič (2004): Platon, zbrana dela II. Celje: Mohorjeva družba Celje: 998-999).